

SZIRMAI PÉTER

NYUGTALANÍTÓ IKONOK

1

A reneszánsz festészet XVI. századi kanonizált alakjai közé nehéz beférközni. Sőt, valójában lehetetlen. Legalábbis így gondoltam addig a napig, amikor az egész elkezdődött.

Aznap kifejezetten elfáradtunk a Louvre végeláthatatlan útvesztőiben, de megállapodtunk, hogy még megnézzük az itáliai festészetet bemutató két termet. Leültünk a közepén található ülőhelyre, s vártuk, hogy az idegenvezető befejezze előadását a japán csoportnak a Raffaello-kép előtt. Pár perc után kiderült, hosszabb várakozásra kell felkészülnünk. Mivel ragaszkodtunk a képek időrendjéhez, megadtuk magunkat a fáradt izmok és az angolul szónokló nő terrorjának. Mindketten beszéljük a nyelvet, hát belehallgattunk a korabeli festészet ismertetésébe. Elégedetten nyugtáztuk a korai reneszánszból Andrea Mantegna, Domenico Ghirlandaio és a többiek nevét, de egyszer csak egy idegen név ütötte meg a fülem. Idegesen megrándult az arcomon egy izom. K.-ra néztem. Ő nem vett észre semmit. A japánok is egykedvűen hallgattak. Valószínűleg nem figyeltek, vagy...?

Igyekszem ébren tartani ismereteimet a festészet kultúrtörténetéről, ami persze nem okoz nehézséget a tárgy szeretete miatt, olykor mégis akad egy-egy név, ami az adott pillanatban ismeretlenül cseng egykori figyelmetlenségem miatt. Ilyenkor utána nézek apám régi könyvtárában, s bepótolom a hiányt. Ott, akkor, Párizsban, nehezebb helyzetben voltam.

Szóltam K.-nak, aki álmos szemekkel fordult felém. Elmosolyodtam. Mondtam a nevet, láttam, hogy elméláz, majd tagadólag rázza a fejét. Ki lehet ez a festő? – vájkált bennem a bosszantó gondolat.

Tíz perc után a csoport elhagyta a termet. Végre megtekinthettük a Raffaello-képet, de már nem sokáig maradtunk. Az utolsó termet csak felületesen futottuk át, majd távoztunk. K. a vállamra dőlt a metrón. Fáradtan néztem magunkat a tükröződő ablaküvegen. A fejemben szárazon lüktetett az idegen név: *Piero della Graziani*.

2

Másnap a Chatelet-nél, egy internet-kávézóban kezdtünk. Egy órát töltöttünk ott, teljesen feleslegesen. Nem találtam semmit.

A Louvre-ban, a Richelieu-képtár bejáratánál, ahol a szakmai anyagokat árulják, láttam, hogy egy idegenvezető nő cseverészik a biztonsági őrral. Odaléptem hozzá, elnézést kértem, és rákérdeztem az itáliai festőre. A nő tágra nyitotta szemeit, aztán ajakbiggyesztve, mögém küldte a tekintetét.

Látszott, hogy az emlékei közt kutat. Pár másodperc után tagadólag rázta meg a fejét. Megemlítettem neki a tegnapi művészettörténészt a japán csoporttal. Leírtam a külsejét. Biztosan külsős, mondta vállvonogatva.

Köszöntem a kedvességét, nagyot sóhajtottam, majd intettem K.-nak, hogy fejezzük be, amit tegnap elkezdtünk. Titokban reménykedtem, hátha valamelyik eldugott teremben kiállítottak pár *Graziani*-képet, de tudtam, hogy ez az óhajom úgysem valósulhat meg. Ismerem a tárlatot, sokszor láttam már. Nincs hely, sem fizikailag, sem szellemileg új festőknek.

Mikor kifelé mentünk, a kijáratnál, a reggeli idegenvezető nő intett nekünk, hogy várjunk. Meglepve pillantottam K.-ra, aki finoman megrázta a fejét, mutatva, hogy fogalma sincs, mit akarhat.

A nő egy ötvenes, ősz hajú, öltönyös férfit tessékelt előre, aki könnyed léptekkel jött elénk. Tekintete kellemetlenül, szinte vájkálóan hatolt belénk, delejes sugaraitól, bármennyire is szerettünk volna, képtelenek voltunk szabadulni. Biztosan nagyon ostobának tűnhettünk, mert tátott szájjal, mereven bámultunk az arcába. Köszönésképpen úgy hajolt meg, hogy egy pillanatra sem engedett minket tekintetének fogságából.

– Kérdésükre egyszerű a válasz – mondta könnyed hangsúllyal. – Ő egy harmadik vonalbeli festő a XVI. századi itáliai reneszánszból. De miért érdekli ez magukat? – kérdezte bal szemöldökét felhúzva.

– Öö... szóval tegnap... szóval az a művészettörténész nő a japánokkal...

– Hogyan?

– Tudja, mi csak... – hebegtem, s K.-ra néztem, majd vissza a férfira.

Ekkor váratlanul közelebb lépett hozzánk, kezét a vállunkra téve félrevont egy csendesebb sarokba. Képtelenek voltunk ellenállni. Először rám nézett, majd tekintetét K. szemébe mélyesztette.

– Ha tényleg meg akarnak tudni valamit *Graziani* művészetéről, akkor ajánlok önöknek egy későesti programot.

Elhűlve néztünk rá.

– Nálam éppen ma lesz egy kisebb összejevetel. Pont ilyen érdeklődésűek lesznek ott, mint önök.

Színtelen szája hirtelen felgömbült a két szögleténél.

– Rue de Rivoli 29. Első emelet. Tízre jöjjenek.

3

Gian Cristoforo de'Medici bíboros puha léptekkel pontosan a megbeszélt időben, az utcai bejárattal szemközi ajtón suhant be a palota korinthuszi oszlopokkal díszített termébe. Piero della *Graziani* mester tekintete az

ismét összezáró ajtónállókra siklott, majd felállva, meghajolva köszöntötte a papi méltóságot.

A bíboros biccentett, majd finom kézmozdulatot téve hellyel kínálta a művészt. Gian Cristoforo herceg – a bíboros hercegi rangban volt, s jobban szerette használni a világi címet a hivatalosnál, hisz úgy érezte, ez jobban áll az egyéniségéhez – a festőhöz hasonlóan harmincas éveinek közepén járt, szép arca, tudatos tekintete rögtön magára irányította a figyelmet. Fejének tartása, ajkainak összepréselése gógös öntudatról árulkodott.

– Üdvözöllek, fiam. Sajnos, kellemetlen híreket hozok számodra.

A mester viszontagságoktól egyébként is megtépázott arca még komorabbá vált. Egy Civitavecchia melletti kis halászfaluból származott. Nagy nyomorban élő családja nem tudta taníttatni, ezért nagy megkönnyebbülés volt számukra, mikor a fiú tizenkét évesen elszegődött Sandro Botticelli mester házába szolgálonak. A mester hamarosan észrevette a fiú kezűgességét, és tanítani kezdte. Rendkívül jó rajzoló volt, de nem tűrte a kötött formákat. Egyéni utakat próbált ki, ami nem tetszett mesterének. Miután elhagyta az iskolát, kisebb megbízásokat teljesített, s a siker rögtön meghozta kísérletező kedvét. Különös lényekkel népesítette be festményeit, s az eredmény inkább sokkolóan, mint lenyűgözően hatott. Itáliában ez a stílus teljesen ismeretlen volt. Több munkát is elbukott ezután. Kegyesztett lett.

– Valóban? – kérdezte a mester.

– Nos, igen. A pápa őexcellenciája rendkívül nagy hangsúlyt fektet az auctoritas ecclesiae-nek (az egyház tekintélyének) megerősítésére. Az Isten házában megjelenő művek spettacoli grandiosójának (nagyszerű látványának) vissza kell vezetnie a tévelygőket a hit aklába. Rajztudásod, színhasználatod virtuozitása ismert előttünk, mégis úgy gondoljuk, hogy ilyen formátumú oltárképek esetében nincs helye a kísérletezésnek. A vázlatként előzetesen készített festményeden ábrázolt furcsa, képzelt lények meglehetősen zavarossá teszik az összképet.

A pap mondatai korbácsként csattantak a mester arcán.

– Megbocsásson, excellenciás uram! Ezek a szellemi lények nem a képzelet szüleményei. Ezek bennünk élnek, s a rosszra hajlamosítanak. Az volna a célom...

– A bírálóbizottság természetesen értette a szándékodat, de ez az eszmei vonal félreértésekre adhat okot.

A herceg felállt, jelezve, hogy a meghallgatásnak vége. Megigazította a ruháját, alig láthatóan biccentett, majd sarkon fordult s az ajtónállók tisztelgése mellett elhagyta a termet. Ruházata hidegen suhogott.

Graziani a rideg elutasítástól kóvályogva lépett ki az utcára. A nap sugarai kíméletlenül bombázták homlokát. Kezét a szeme elé tartotta, hogy

megszokja az erős nappali fényt. A Via di Bicci zsongott a járókelőktől. Elindult hazafelé. Az odú, ahol szobát bérelt, a külváros szélén volt. Mielőtt belépett volna a házba, benyitott egy italtra a szemközti kocsmába.

Estig ivott. Kilenc körül tántorgott haza, s vackára zuhanva rögtön elaludt. Hajnalban ébredt. Minden csontja fájt. Úgy érezte, képtelen bármire is. Kevés aludttejet evett. A hűvös valamelyest észre térítette. A kis koszos ablakon az eget kémelve látta, hogy hamarosan pirkad. Eszébe jutott a tegnapi visszautasítás, s hogy tegnap majd összes pénzét elitta. Ökölbe szorult a keze. A harag vért pumpált elgyötört izmaiba. Fogta a kocsmából lopott gyertyát, s a három napja szerzett fatábla mellé állítva meggyújtotta. Lehunyta a szemét, mélyet lélegzett. Érezte, hogy átjárja testét a pusztító erő, s mikor a fogai ketrecén átszűrt levegőt kifújta, méregpermettel telt meg a szoba.

Akkor éjjel festette az első, rejtett, gyilkos szimbólumokkal telerajzolt képét.

4

Természetesen ujjam tízkor a csengőn volt. Az idegenvezető nyitott ajtót. Most azonban egészen másképp volt öltözve. Elegáns főúri ruha; a gallér azonban éjfekete. A lakás meglehetősen elhanyagoltnak tűnt, a berendezési tárgyak mégsem nélkülözték a XVI. századi pompát.

A társaság a lehető legérdekesebb alakokból állt. Félszemű, feketeruhás, fiatal nő, a vállán patkánnyal. Rodrigo Borgia, Savonarola és még sokak gyilkosa; fia, Cesare Borgia, a testvérgyilkos, s rajongója, Machiavelli; Lodovico il Moro, a célszerűség jeges mestere; a nápolyi Alfonso Ferrante, a vérengző fenevad, élő vagy holt ellenségeinek begyűjtője; Caterina de'Medici, a véres Szent Bertalan-éjszaka kitervelője, és még sokan mások. Kifejezetten furcsának találtuk viselkedésüket. Barátságosan beszélgettek, társasjátékoztak. Egyesek a földön ültek és piroszacsiáltak, mások erejüket fitogtatva birkóztak. Egy irtózatosan kövér, középkorú nő – biztosan valamelyik főúr felesége – igyekezett a vendégek figyelmét az asztalokon felhalmozott finomságokra irányítani. Mindenkihez volt egy kedves szava. Vastagon rúzsoszott szájából ömlött a báj és a kellem.

Mikor K.-val félénken megemlítettük Graziani nevét, moraj futott végig a termen, majd néma csönd lett, és minden szem ránk szegeződött.

– Biztosan fel vannak készülve rá, Messire? – kérdezte a patkány a házigazdát.

Megingattam a fejem. Hogy nem ismertem meg eddig?!

– Hát persze! – hangzott a magabiztos válasz. – Azért vannak itt!

– De csakis egyesével...

– Csakis! ... Csakis! – hallatszott mindenhonnan.

– Hogy lelkesednek! – nézett körbe az ősz hajú házigazda. – Mintha nem tudnák, hogy ők is sorra kerülnek.

A társaság a feddő szó hallatán pár másodpercre elcsendesedett, aztán a vihorászás, sustorgás folytatódott tovább. A házigazda legyintett rájuk, majd hozzám fordult.

– Tehát? – állt mellém a Messire. – Melyikük megy be a szobába előbb? – kérdezte egy nagy fekete ajtóra mutatva, s közben felváltva pásztázta az arcunkat.

Megéreztem, hogy a szobában lehet valami Grazianival kapcsolatos.

– Én! – kiáltottam.

– Én! – kiáltotta K.

– Egyezzenek már meg! – ingatta fejét a Messire. – Jöjjön előbb maga! – intett felém. – Maga az erősebb idegzetű.

Durván megfogta a karom, és a szoba felé vonszolt. Épp csak hátrafordulni volt időm, így még láthattam K. elképedt arcát.

A szoba négy falán egy-egy kép lógott. Idióta mázolványoknak tűntek. Mosolyogva néztem a Messire-re. Bólintott, és ugyanolyan durván, ahogy behozott, ki is rángatott.

K. következett. Miután becsukódott mögötte az ajtó, kisvártatva velőt-rázó üvöltések kezdtek szaggatni az idegeim. A feketeruhás nőre, majd a vállán lévő patkányra néztem, de ők csak a vállukat vonogatták. Kétségbe-esésemben az ajtó felé rohantam, de két féllábú férfi odalépve hozzám, megragadta a karomat, s a macska, igen *az* a fekete macska, akkora pofont adott, hogy az ajtóig röpültem.

5

Másnap reggel a ház előtti padon ébredtem. Pár perc múlva eszembe jutott az egész tegnapi történet. Félelmemet leküzdve behatoltam a lakásba, de teljesen üres volt. Tanácstalanul álltam a lépcsőn, és éreztem, hogy a pánik jeges marka szorítani kezdi a torkomat.

Hol lehet szegény K.? – kérdeztem az ürességtől, s végigsimítottam izzadt homlokomat. És hogyan keveredhettünk bele ebbe az egészbe? Szívem majd kiszakadt a helyéről. Valamit tennem kell, törte át félelmemet a gondolat. A francba... A rendőrségre kell mennem, jutott eszembe végre a lehető legjobb megoldás. Hát persze... Sehol egy taxi... Egyáltalán van pénzem? Zsebeim üresek. A szemetek! Még ki is raboltak.

Gyalog indultam el a Rue de Rivoli-n, majd a saroknál jobbra fordultam. Tíz perc rohanás után végre megpillantottam a *Police* feliratot. Felindult-ságomat, elhanyagolt öltözetemet öt percig magyaráztam az ajtónállónak, míg végre beengedett.

A karomat markolva elkísért a belső szobáig, ahol pár szóval jellemezte helyzetemet az ügyeletes tisztnek, aki addig az íróasztal mögül, vizslató tekintetével bizalmatlanul méregetett. Mikor az ajtónálló befejezte, a tiszt az asztal másik oldalán egy székre mutatott. Négyszemközt, figyelmesen végighallgatta történetemet, majd összefont ujjait az asztalra helyezte, s közelebb hajolt hozzám.

– Értem. Szokott ön altatót szedni? Esetleg drogot?

– Nem... Miért? – kérdeztem.

– Oké – mondta hátradőlve. – Utánanéznünk a barátnőjének.

Intett egy kollégájának.

– Addig igyon meg egy kávét – mondta. – Ott, a folyosó végén van egy automata.

Húsz perc várakozás után jelent meg a tiszt. Arcán a bizalmatlanság utálattá merevült. Helyet foglalt velem szemben az íróasztalnál, karjait az ölébe ejtette, s kényelmesen hátradőlt. Tekintete a szemembe dőött.

– Utánanéztünk. A Hotelben, amit említett, nincs bejelentve K. kisasszony.

– Hogyan?

– Azt mondta, hogy bejelentkeztek, nem?

– Hát persze.

A tiszt nagyot sóhajtott. A belépő helyettesre pillantott, majd vissza rám. Az asztalban megkapaszkodva, közelebb húzta magát hozzám.

– Szerintem egy pszichológus sokat segíthetne – suttogta a fejét ingatva.

6

Szinte azonnal hazautaztam. Vagy inkább hazamenekültem. A szállodában még szerencsére maradt annyi pénzem, hogy ezt megtegyem. K.-ről azóta sem tudok semmit, de nem merek szólani senkinek, mert még hülyének néznek. Orvoshoz viszont nem akarok menni, mert tudom, hogy normális vagyok.

Próbáltam megfejteni, hogy miért éppen mi... Képtelen vagyok választ találni. De hogy meg vagyok bélyegezve, azt biztosan érzem. Azóta számomra Graziani bevonult a kanonizált festők táborába. Mindennap rettegve várom, hogy *azok* becsöngetnek hozzám, és művészettörténeti kérdésekről faggatnak. Egészen pontosan a XVI. századi itáliai reneszánszról.